

Joan Binimelis:
*Descripció particular
de l'illa de Mallorca
e viles*

Edició a cura de
Juli Moll i Gómez de la Tía

2014

Monuments d'Història de la Corona d'Aragó, **V**

*Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot*

© Juli Moll, 2014

© D'aquesta edició: Publicacions de la Universitat de València i l'Institut Cartogràfic de Catalunya, 2014

Disseny de la col·lecció: J. P.

Il·lustració de la coberta:

Croquis de sa Dragonera, al marge dret del f. 54r. del tom III
de l'autògraf castellà de la *Història de Mallorca* de Joan Binimelis, ms. 10.394
de la Biblioteca Nacional de Espanya

Fotocomposició i maquetació: Institut Cartogràfic de Catalunya

ISBN (PUV): 978-84-370-9350-5

ISBN (ICC): 978-84-393-9114-2

Dipòsit legal: V- -2014

Impressió: Guada Impressors, SL

Suplement a la introducció a l'edició crítica

1. JUSTIFICACIÓ DEL STEMMA CODICUM

A continuació present, ordenades, una selecció de les variants textuais que m'han semblat indicatives de possibles relacions de dependència entre els manuscrits que he utilitzat per a la present edició de la *Descripció de l'illa de Mallorca e viles*. En les referències textuais, el primer nombre és el nombre d'ordre de la variant seleccionada, i l'altre indica: el capítol; finalment don el nombre de la nota a peu de plana de l'edició crítica, ço és la de l'aparat, i el seu text:

1. 3, n. 277: Que son a Inca les cavalleries de Barcelona *omès per* SV. [no *omès per* SC → SC no és còpia de SV]
2. 4, n. 24: y SV, SC. [M abreuja *per* amb un signe molt semblant a una *y* → SC i SV deriven de M]
3. 4, n. 314: Gent de molta politica SV, SC. [*politica* en lloc de *policia* → SC i SV o es copien l'un de l'altre o tots dos ho fan d'un tercer]
4. 6, n. 115: En todas estas naus SV, SC [error per *Enteses estas noves* → SC copia de SV o viceversa, o copien tots dos d'una altra còpia que ha incorregut en aquest error].
5. 6, n. 127: Endemitx, LM, en deming SV, SC, endemig, BV, M [→ SV copia de SC o viceversa, o copien tots dos d'una altra còpia que ha incorregut en aquest error]
6. 6, n. 171: Yaltres cavallers: Bernat Juny, Ramon Cos, Nicolau Torrella *omès per* SV. [que SC sí dóna, → SC no copia de SV]
7. 6, n. 279: 80 SV, SC. [El 30 del ms. M sembla un 80, d'on es podria inferir que SC copia de M i SV *ho fa de M o de* SC]
8. 7, n. 40: 685 LM, BV. [→ LM i BV copien del mateix manuscrit o copien l'un de l'altre]
9. 7, n. 73: Marítima no la descrich assi perque no me ha constat de escrit [scrit M]. SV, M, SC [que ometen, doncs, tota la resta del paràgraf fins a l'inici del capítol de Lluçmajor. → cap dels tres no copia directament de l'autògraf]
10. 7, n. 75: Dins *omès per* LM, BV. [→ LM, BV copien d'un mateix ms. que té la mateixa omissió o bé l'un copia de l'altre]
11. 7, n. 78: Xaloch lebeix [lebeig BV] LM, BV. [→ copien maquinalment d'un mateix ms. que té el mateix error o bé l'un copia de l'altre; la travessia és del migjorn al llebeig]

12. 9, n. 83: Y playa rasa que dura cerca de 3 milles fins a la illa que diuen de la Galera, y a 200 passos antes de passar est arenal *omès per* SV, SC. [→SV i SC o copien d'una altra còpia que té la mateixa omisió, o copien l'un de l'altre]
13. 9, n. 172: Invocacio y titol LM, BV, invocatio y total SV, M, SC. [SV, M, SC incorren en el mateix error; és probable que tots tres copiïn d'un ms. que contingui aquest error o que es copiïn entre ells]
14. 10, n. 140: Tenen en la iglesia de Calvia per patro principal a sant Joan Baptista *manca en* SV. [→ M no pot copiar de SV, i tampoc SC, si bé aquest sembla que ometé d'antuvi el paràgraf i aprofità l'espai entre capítols per a afegir-lo]
15. 11, n. 124: Ponent, Cale Canilles [Cunilles *amb els pals de la u que quasi tanquen per dalt* BV –fet que fa que sembla una *a*, com transcriu LM, d'on es desprèn que LM copia directament de BV], es de poca profundidad, y cabran en ella LM, BV.
16. 11, n. 156: Basset LM, BV, Caset SV, SC, Caçet M. [Aquest error de F, M, SC i SV fa sospitar que sia causat per una grafia equívoca de l'autògraf]
17. 11, n. 262: Y experimenten *omès per* SV, experimentan M, sperimentan SC. [→ ni M ni SC no copien de SV]
18. 11, n. 292: Brevian [prenian BV] la aygua que LM, ne SV, M, SC. [BV escriu *prenian* però sembla *brenian*, lliçó de LM, → LM copia de BV]
19. 11, n. 484: Est [esta *amb la a obliterada* SV] Andraig M, SV, SC. [→ ni SV ni SC ni M no copien de F, car la lliçó *endamitg* de F és ben clara]
20. 13, n. 81: (Qui altrament se perdia) *omès per* SV. [SC no ho omet → SC no copia només de SV; més aviat és SV que copia de SC]
21. 13 n. 88: E iglesia *omès per* SV. [cosa que indica que SC no copia de SV]
22. 13, n. 112: Fore del abre SV, M, SC. [probablement SV, M i SC no copien de F]
23. 13, n. 113: Mes *omès per* M, mes *afegit a l'interlineat superior* SC. [possiblement SC copia de M i s'adona tard de la manca de l'adverbi]
24. 14, n. 119: Los seus confins per levant son ab Buñola; per ponent ab Bañabufar y la sua costa maritima; per el norte ab Deya son sufraganeo, y per mitx [mitg BV] jorn ab Esporlas. LM, BV, *paràgraf omès per* SV [d'on es desprèn que ni F ni M ni SC no poden copiar de SV], Spolles M, Esporles.
25. 16, n. 356: Doblal el Cap de y [Mulete BV] [la l de BV sembla una s, que pot indicar que LM copia de BV], ve luego el Port de Soller, tan anomenat y molt segur de tots los vents; sols te un poch de transversia [transversia BV] de marstral. Esta a distancia de dos millas de la vila per el ponent. Aquí prenen los marineros el cami dret para Barcelona, y esta molt defensat este port de los corsaris per una fortaleza ab set pessas de bronso. LM, BV.
26. 16, n. 416: Armaren, estos, a 22 galeotas grossas [grossas BV] y entre ellas algunas galeras reales. Elegiren [Eligiren BV] per capita general de esta esquadra a un renegat anomenat Ochali, corsari molt practich en el mar. Posaren en esta rota [flota BV] [la fl de BV sembla una R, cosa que pot explica la lliçó errònia Rota de LM] tota la millor gent de guerra que pogueran trobar en Barberia, tots soldats geniseros y turchs. LM, BV.
27. 16, n. 463: A la alva [alba BV] del mati siguent, posant tota la gent en bona orde, comensa a marchar per el cami del Camp de , qui de la vila va al port, y allí mana fer alto a la sua gent: arriba la armada de los corsaris aquella mateixa [mateyxa BV] hora devant el Port de Soller, y no se atrevi a entrar per temor de , pasa [passa BV] mes avant y desembarca [desambarca BV] al Coll de ella [Illa BV] [BV amb que sembla una e per haver quedat el pal principal reduït a una tènue ombra, fet que podria explicar l'error de LM en copiar de BV], y venien ab tal silenci, que [q.^e BV] las centinellas de terra ni los ohiren ni verén fins al desembarcar [desambarcar BV]. LM, BV.

28. 16, n. 549: Mes remediar lo dañy ques feya en la vila, altres que [q.^e M] seria mes acertat SV, M, SC. [possiblement SV, M, SC no copien de F; llevat que suplesquen el descuit de F pel seu compte, atesa l'alternativa plantejada i deixada coixa per F]
29. 16, n. 564: Turchs, que prest los alcansaren, y, en arribar a ells, comensaren a matar SV, M, SC. [bordó que no cometen SV, M, SC → ni SV ni M ni SC no copien de F]
30. 17, n. 75: Dista dit collegi de la ciutat de Palma 20 millas, y de la sua costa maritima, 4 millas, cami molt aspre y montuos y ple de precipicis. Los seus confins son: per la linea del norte ab Pollensa y la sua costa maritima, per mitxjorn [mitjorn BV] ab Alaro y Selva, per ponent ab Soller y per llevant ab Campanet. LM, BV, mitxjorn ab Soller, y per la part y vent de llevant confronta ab Campanet SV, Selva [Salve SC], per la part y vent del ponent ab Soller, y per la part y vent del [de SC] llevant confronta ab Campanet M, SC. [ni M ni SC no copien de SV]
31. 17, n. 177: Bonissima, y [per M] envers SV, SC. [l'abreviatura de per per M sembla una y, d'ací la variant de SC i SV → SC i SV deriven de M] 17.7.10
32. 17, n. 264: Part SV, M. [SV i M coincideixen en l'error de confondre *port* per *part*] 17.10.13 [fet que confirma llur parentiu]
33. 17, n. 278: Segueyxe despues el cap o promontori anomenat de Tuyent, y sobre ella la montaña de , que [q.^e BV] es tan alta que [q.^e BV] dete los fochs de la torre [las torres BV] de guarda, LM, BV, guarda [garde M, SC], y esta [estar M, sta SC] superior a tota aquella costa. Molt mes a proposit sterie [estiria M, stirie SC] assi una torre de garde SV, M, SC. [important bordó de F, que SV, M i SC salven; SV, M i SC, doncs, no copien de F]
34. 17, n. 388: M, SC i SV transcriuen els Privilegis de Lluc, cosa que no fa F; d'on es desprèn que M, SC i SV no deriven de F.
35. 18, n. 50: Romans SV, SC. [M escriu *Pollencins*, però la terminació del mot sembla la de *Romans* → SC i SV deriven de M]
36. 18, n. 126: La Vall de Mastaguera es de molta cullita de blat, figas y garrovas, y bastiar [bestiar BV], y cull de oli fins a 400 trulladas [trullades BV]. de Boquer es solament de blats la sua cullita, figas, garrovas y bastiar [bestiar BV]. LM, BV, trulladas [trullades [M, SC]]. de Boquer es de cullita solament de forments, [es sols de cullita de forments, M, SC] figas, [figas y SC] garrovas [garrofes *omès* per M], y bestiar. SV, M, SC. [paràgraf *omès* per F → SV, M, SC no copien de F]
37. 19, n. 139: Donant entendre a aquells moradors que [q.^e BV] tot allo feyen [feyan BV] para recullir y guardar las suas mercadurias [mercadarias BV *amb la segona a sense acabar de tancar per dalt* que pot ser indicatiu que LM copia directament de BV], que [q.^e BV] de Africa passaven [passavan BV] a España, y a Mallorca [Mall.^{ca} BV], com queda referit [referit BV] en lo Lib. 1. de esta Historia. LM, BV, com se ha tractat en lo libre primer desta Historia *omès* per SV
38. 19, n. 169: El seu terma no es gran, pero molt profitos, y los mes de los [sos BV –amb la s– que sembla una l, → LM copia de BV] moradors son molt richs, y de molta hacienda [hazienda BV]. LM, BV
39. 19, n. 672: Mercarii LM. [La u de Mercuriii de BV sembla una a, cosa que indica que LM el copia]
40. 19, n. 826: Axí com en la guerra, per la enseñanse [azaña M, SC, SV] y valentia de algun soldat perticular... M, SC, SV no cauen en l'error de F perquè no el copien
41. 19, n. 851: Privilegis feu lo emperador Carlos Quint [Quint *omès* per M, SC] en lo any del Senyor de [del Senyor de *omès* per M, SC] 1523, en lo 20 [6.º *esmenat en* 20 M] any de son govern. SV, M, SC. [→ SC i SV deriven de M]
42. 19, n. 925: Franqueza. Y [Franquesa. E M, SC] si alguns de la illa de nou [nom *amb m corregit* per u *afegit a l'interlineat superior* SV, nom M, SC] se voldran domiciliar

- y poblar [volran poblar o adomiciliar M, volran poblar y adomiciliar SC] en dita ciutat, no [no *afegit a l'interlineat superior* SV] hajan [hajan M, SC] dita franquesa [franquesa M, SC]. SV, M, SC. [important bordó de F, en què no incorren SV, M, SC; M, SC i SV no copien de F; l'esmena de *nom* per *nou* de SV, no feta per M i SC, dóna peu a pensar en un altre ms. amb el dit error d'on derivarien tots tres]
43. 19, n. 952: Universals que fa la dita ciutat, y en cas que no hi haja censals o carrechs universals *omès per* SV, SC. [M no copia de SV ni de SC]
44. 19, n. 957: Alcudia rabes [rebes M] tan gran augment [augment M], y es [his M] poblas en tan gran numero, SV, M, SC. [M, SV, SC no copien de F]
45. 19, n. 1407: Despues de este cap, se seguexen quatre calas, que [q.^c BV] son Solana, Clot, Engullidor y Collbay [Collbayx BV, que presenta una taca sobre la x, fet que pot haver induït LM a suprimir-la; LM copia de BV], que [q.^c BV] totas juntas fan una figura com un sero, cuya transversia es de grech y llevant, LM, BV.
46. 20, n. 165: De [de *omès per* M, SC] 1240; donals [dolals SC] tambe lo bisbe tots los aλους, decimas y lluismes [luysmas BV], y tot ab lo decret y autoridat [autoridat BV, auctoritat M, autoritat SC] apostòlica. Apres, empero, lo [als SV, M, SC] 27 de octubre [8bre SV, M, SC] de [del any BV, M, de *omès per* SC] 1425, LM SV, BV, M, SC. [important bordó en què incorre F, que implica que M, SC i SV no copien de F]
47. 20, n. 388: Cala Hyeroni LM, BV, Cala Herrom SV, Cala Heronim M, Cale Herom SC. [en M Heronim sembla Herrom → SV copia de M]
48. 20, n. 451: Uns LM, vuy *omès per* SV, M, SC, vuy BV amb una grafia que indueix a llegir-hi uns: LM copia directament de BV
49. 22, n. 281: Acort lo abbad [abat SC] de juntar les reliquias ly [reliquies li SC] SV, SC. [la lliçó *pensar* de M dóna peu a ser llegida *juntar* per SV i SC]
50. 22, n. 398: Se LM, si BV, M. [sí de BV que dóna peu a ser llegit *se* [LM copia directament de BV]
51. 22, n. 422: De ella *omès per* SV, M, SC
52. 22, n. 680: Quexanse desne [deste BV, desta M, SC] LM, BV, M, SC. [el *deste* de BV és de difícil lectura, cosa que explica l'error de còpia de LM]
53. 23, n. 82: Part. Le [, M, SC] gent de armes de Montuiri [Montuyri BV, Muntuirri SC] son fins en 400 homens, y ab los de comunio [communio M] fan nombre de 1000 persones, y de gent inutil fins en 1100 animes. LM, BV, M, SC, en altres llocs. La gent de armes que te Muntuirri son fins en 400 homens, y ab los de comunio fan nombre 1100 animas SV. [paràgraf *omès per* F: la resta no copien de F]
54. 23, n. 84: 8 LM, BV: [idèntic error en BV i LM, que vol dir que o bé copien d'un ms. que conté aquest error, o bé l'un copia de l'altre]
55. 25, n. 115: Concurt LM, consert SV, BV, concert BV, SC. [*concert* de BV amb una grafia que dóna peu a la mala interpretació *concurt* de LM → LM copia directament de BV]
56. 26, n. 65: Lloch molt [mes SC] xich SV, SC. [la lliçó de M és *sech*, però hi ha un punt sobre la e, la qual ja sembla una i, que encara la hi fa semblar més, cosa que pot haver afavorit l'error de SV → SV copia directament de M]
57. 26, n. 222: Nicolau Muñoz LM, BV, M, Nicolau Nuñez SV, SC. [la o de Muñoz en M sembla una e, però és clara; tot plegat fa possible l'error de SV → SV copia directament de M]
58. 27, n. 39: Campenet LM, Campanet SV, BV, SC, Campinat M. [la a de BV és a però sembla e → LM copia directament de BV]

59. 27, n. 116: Arabichs LM, SV, BV, M, SC. [la lliçó de M és *arabichs*, però sembla *antichs*: F copia directament de M? Però cal descartar-ho per les dates que consten de les dites còpies]
60. 28, n. 142: Porias la tal penuria remediari LM, BV, M, la qual penurie se porie remediari SC. [la lliçó *porias* de M és borrosa i sembla que diga *primes* → SV copia directament de M]
61. 29, n. 145: Alcanzar [alcansar SV, M, SC, alcançar BV], y [y *omès per* SV, M, SC] per zo [asso SV, ço BV, M, SC] no me ha paregut [aparegut declarar SV, SC, paragut BV, aparegut M] desta [de esta SV, SC] vegada [vagada BV, vegade M, SC] descobrir [descobrir *omès per* M, SC] la propia [propria BV, M] causa [causa propia SV] de la [la *omès per* SV] tal marevella [meravella SV, maravella BV, SC, merevella M], perque, sabuda [sebuda SV, M, sabude SC] la causa [cause SC], cessa [se va M, sen va SC] la admiracio [admiratio M, SC] en las [les SC] cosas [coses SV] creadas [creades BV, M, SC]. A [Y SV, SC] qui las [les M] vulla [les vol SV, les vulle SC] saber las manifestara [manilara M] lo autor de la obra, quant le y demanen, y lo que della sent [saber ha de estar ben entes dels sacrets naturals SV, saber deu estar entes dels sacrets naturals SC, saber las manilara lo inois en las cosas de secres naturals M]. LM, SV, BV, M, SC, [paràgraf *omès per* F → M, SC, SV, BV i LM no deriven de F]
62. 30, n. 133: 22 SV, SC, , però l'1 de M és *de mal llegir per la part superior, mentre que per la inferior assembla un 2*. [d'ací l'error de còpia de SV i SC → SV o SC o tots dos copien directament de M]
63. 31, n. 80: Trulladas [trullades BV, SC], y sol [solia M] retra [retre BV] comunment aquell lloch a raho de [retre a SV, M, retra a SC] 40 quartans per trullada [trullade BV, M, SC], que vendrian [vindrien BV] a fer [que serien SV, SC, que serian M] 320000 quartans, que son 106999 arrovas [que son 106999 arroves *omès per* SV, M, SC, arroves BV]. LM, SV, BV. [aclariment, aquest darrer, tret de la versió castellana del mateix Binimelis → BV copia de GT]
64. 32, n. 9: Casas *obliterat i esmenat a continuació en coses BV, coses M, SC*. [M i SC incorren en el mateix error → un copia de l'altre? directament o indirecta?]
65. 32, n. 13: Va dividir SV, dissidi M, discidi SV. [M i SV incorren en el mateix error → parentiu més estret entre M i SC; de fet cal entendre que SV detecta l'error i el corregeix]
66. 32, n. 36: Rey ly [li SC] havia donat SV, SC, donat M. [M *s'equivoca* i SV, SC, *que el copiava/ven, ho arranja/ngen canviant lo per ly/li* → SV, SC deriven de M]
67. 32, n. 144: Avetejades LM, BV, aventetjades SV, evantatjades M, aventatjades SC. [LM i BV incorren en el mateix error → o LM i BV es copien l'un de l'altre o tots dos ho fan d'un tercer amb el mateix error]
68. 33, n. 24: 500 SV, SC. [la lliçó de M és 580 però amb el traç de la llaçada superior del vuit tan fi i tènue, que a penes es veu; d'ací l'error de SV o de SC, un dels quals copia directament de M, o bé ho fan tots tots dos]
69. 33, n. 77: principal, que es diu la Palma. LM, BV, Dita vila dista de la ciutat principal 22 millas M, SV, Dista esta vila de la ciutat principal 22 millas M, SC [LM i BV incorren en el mateix error d'anomenar *la Palma* per *Palma* → o LM i BV es copien l'un de l'altre o tots dos ho fan d'un tercer amb el mateix error]
70. 35, n. 119: De certa font que naix en Crastaig, juntanthi mes avant una altra aygua *omès per* SV, SC [SV i SC cometen el mateix bordó, però M no ho fa → M no copia de SV ni SC]
71. 36, n. 60: Costa SV, M, SC. [reprodueixen el mateix error → referment de llur parentiu]

Del conjunt d'aquestes referències, les 19, 22, 28, 29, 33, 34, 36, 40, 42, 44, 46, 53 i 62 ens certifiquen que ni M, ni SC ni SV no deriven de F.

Les 3, 13, 21, 32, 65, 71 avalen el parentiu entre M, SC i SV. Les 14, 17, 30, 43 i 70 asseguren que M no és còpia de SC ni de SV. Al contrari, les 2, 7, 31, 35, 41, 49, 69 i 68 ens abonen que SC i SV deriven o copien directament de M. Les 1, 6, 17, 20, 21 indiquen que SC no deriva de SV. les 4, 5, 12, 51 i 64 ens certifiquen el parentiu entre SC i SV. Les 23, 47 i 60 assenyalen que SC copia directament de M, igual com les 47, 56 i 57 ho assenyalen pel que fa a SV. Finalment la referència 9 insinua que ni M, ni SC ni SV no copien directament de l'autògraf català (ms. A₁), i la referència 42 ens fa entreveure la possibilitat d'un manuscrit intermedi entre A i M. Cal dir que amb només dues referències, i encara totes dues dubtoses, se'm fa impossible d'assegurar-ne l'existència.

Que BV i LM són emparentats ens ho certifiquen les referències 8, 10, 11, 54, 67, 69 i d'una manera aclaparadora tot l'aparat crític. Asseguren que LM és una còpia directa de BV les referències 15, 18, 25, 26, 27, 37, 38, 39, 45, 48, 50, 52, 55 i 58, i que, a més, n'és una còpia molt fidel, en general tot l'aparat crític. Remarquem, encara, que BV és còpia en part de GT, com ens ho certifica la referència 63.

Recapitulant: Les conclusions generals que es desprenen de l'anàlisi d'aquestes dades és que hi ha tres famílies de manuscrits clarament perceptibles. Per una banda, el manuscrit F, el més antic, que probablement és còpia de l'autògraf català. Un segon grup és format pels manuscrits M, SC i SV, amb una dependència de SC i SV respecte de M, el qual possiblement ha tingut accés a l'autògraf català binimelià, o bé ha copiat d'una hipotètica còpia intermèdia, avui perduda. La dependència de SC i SV, en tot cas, és directa de M, ço és que ni SC és còpia de SV (cosa que ja es podria deduir per la datació dels manuscrits) ni SV és còpia de SC. El tercer grup l'integren els manuscrits BV i LM, el darrer dels quals és una còpia directa molt fidel de BV. El manuscrit BV copia d'una versió catalana, possiblement l'autògraf, ja molt deteriorat, i, quan no li és possible de fer-ho per raó del dit deteriorament, llavors recorre al manuscrit GT (que és còpia —o traducció de la catalana, com apunta com a possible A. M. Alcover— de la versió castellana de Binimelis (ms. A₂) feta per Guillem Terrassa), el qual manuscrit BV tradueix, per cert, amb una gran abundància de castellanismes, molts dels quals prou insòlits, llavors i encara ara, a Mallorca.

2. LA LLENGUA

La *Descripció particular de la illa de Mallorca e viles* ha estat ja estudiada des del punt de vista lingüístic. L'any 1916, que s'esqueien els tres-cents anys de la mort de Joan Binimelis, la Societat Arqueològica Lul·liana li dedicà, en el seu bolletí, una sèrie d'articles, entre els quals un estudi lingüístic del manuscrit Serra i Cortada fet per Antoni M. Alcover.¹ No repetiré, ací, doncs, la feina ja feta per Alcover, sinó que em limitaré a reproduir, *in extenso*, els seus aspectes més interessants, tant pel contingut com per la forma, a voltes tan singular i personal, amb què Alcover s'explica, comentant-los quan em semblarà convenient, i afegint en el lloc corresponent les anotacions de tipus lingüístic que he anat fent al text de Binimelis tot al llarg de la confecció de l'aparat crític i l'edició de l'obra.

Les referències d'Alcover són, és clar, als fulls del manuscrit Serra i Cortada: el *recto* notat simplement per *f.* i el nombre en aràbigues del full, i el *verso* notat igualment però amb l'afegit de *g.* ('girat'). Les meves referències ho són a l'arquètipus mitjançant tres nombres separats per punts: el primer indica el capítol, el segon la pàgina i el tercer la ralla.

L'estudi de Mn. Alcover és dividit en quatre parts o seccions, segons la divisió clàssica dels estudis de llengua: el primer és dedicat a l'ortografia, el segon a la fonètica, el tercer a la morfologia, i el quart a la sintaxi. No fa un apartat específic per al lèxic, bé que el tracta ara i adés en tot el treball i, en particular, en la morfologia de substantius i adjectius, i no s'està mai de blasmar, no sempre amb raó, qualsevol mot o construcció que considere afectat de castellanisme.

1. L'ORTOGRAFIA

Fa en primer lloc dues consideracions. La primera sobre el fet que no disposa de l'autògraf, sinó d'una còpia del segle XVII (§1.1). En conseqüència, és «natural que encara hi haja (...) més errades que no en l'original».

La segona al·ludeix al fet de la manca de sistematització ortogràfica dels antics, bé que «així mateix observaven els catalans certes regles, que s'anaven generalisant i

¶¹ A. M. ALCOVER, *La llengua catalana dins l'Història de Mallorca del Dr. Mn. Juan Binimelis*, BSAL, XVI, anys XXII i XXIII (1916-1917) (Ciutat de Mallorca 1917), ps. 192-211; i *Història de Mallorca del Dr. Mn. Juan Binimelis. Allò que queda de la redacció catalana segons*

el codi Serra Cortada, BSAL, XVI (1916-1917) (Ciutat de Mallorca 1917), ps. 211 i ss., 266 i ss., 329 i ss., 343 i ss., 377 i ss., i XVII (1918-1919) (Ciutat de Mallorca 1919), 130 i ss., 149 i ss., 168 i ss., 187 i ss. i 212 i ss.

fixant més o menys segons la major o menor cultura de l'escriptor». «Aquest curs ascendent de l'ortografia quedà interromput i desgavellat amb l'invasió castellana, que esbroncà per tot arreu an el segle XVI, adoptant insensiblement, els escriptors catalans, les normes ortogràfiques castelles, aplicant-les esburbadament an el català, resultant un cocòrum ferest, per lo divergents que són la fonètica castellana i la catalana, que té tot un esbart de sons que no coneix la castellana. En Binimelis representa el moment d'invasió franca de l'ortografia castellana dins les lletres catalanes; conserva encara moltes pràctiques de la bona tradició ortogràfica nostra, però emprava sovint grafies ubertament castelles, entremesclades amb les genuïnament catalanes, demostrant que havia perduda la búxola [llegiu *búixola*] i el quest de l'ortografia tradicional.» (§1.2).

Crec que es pot estar d'acord en les línies generals d'aquestes afirmacions, bé que potser no fóra estat de més un xic més de cautela a l'hora de posar Binimelis com el representant del moment de la invasió dels trets castellanitzants ortogràfics, tenint en compte que no disposam de l'autògraf, i ens consta que els copistes modernitzaven l'ortografia dels texts que copiaven en més o en menys, segons llurs gusts o llurs creences del que creien que era més adequat per a fer comprensible el text a llurs lectors.

Remarca que, com era d'esperar, el text fa un ús irregular de les majúscules i minúscules (§1.3) i no emprava l'apòstrof (§1.4). Només assenyala que fa ús de les formes plenes, sense remarcar els casos, també prou abundants, d'aglutinacions, de què participen tots els manuscrits, inclòs el SC.

Atribueix a Binimelis l'accentuació, a voltes, de la preposició *a* (§1.5), tot i que és més probable que açò sia cosa del copista.

Amb bon sentit s'adona que, en molts de casos, el text fa ús de la lletra *a* per a representar el so de *e* neutra tònica: «Tenen los ventralls humits» f. 8u., «paraxen inacecibles» f. 2r. (§1.6).

Dedica un llarg paràgraf a glossar la «confusió feresta» de «la *a* àtona i *e* àtona» i assenyala que «els antics ja s'hi erraven molt, ben abans de la influencia castellana; però seguíen casi sempre la regla de posar *-a*, com també solíen posar *-es*, *-en* les desinències verbals». En dóna una llarga llista d'exemples, entre els quals se'n destaquen alguns de ben pintorescs: *pantagona* per *pentagona*, *Auropa* per *Europa*, *rehó* per *rahó*, *erenas* per *arenas*, *egiten* per *agiten* etc. (§1.7).

Assenyala la manca general d'accents, igual com feien els antics. (§1.8).

Remarca, a més, que la conjunció il·lativa *doncs*, és escrita *dons*, com avui es pronuncia al Principat (§1.9^a).

A açò hi afegesc, encara, que aquesta forma *dons* és la baula necessària per a arribar a l'actual *idò* balear (singular regressiu d'*idons*, que és aglutinació d'*i dons* < *i doncs*). Assenyala que «la *c* devegades (...) la fa ñ (ny)» en remarcar que SC «escriu *saqueñs* per *sequencs*».² (§1.9^b). I que «devant *e* i *i* la fa *s* i així escriu: *mensio* per *menció*, *grasiles* per *gràciles*, *exsita* per *excita*, *sinch* per *cino*» (§1.9^c), punt aquest important des del punt de vista ortogràfic, atès que, havent-se perdut la bona tradició ortogràfica que derivava del temps que *c^{e,i}* (*c^{a,o,u}*) era pronunciada com *ts*, distintament doncs de la pronúncia de *s* (-*ss*-), distinció que perdurà fins al segle XIII,³ el desgavell ortogràfic que la dita confusió provocava de llavors ençà era notable. Remarquem, encara, que en aquest fet, la influència del castellà, en general, no era pertorbadora, sinó que era un ajut a la correcta ortografia, com ho era, sobretot, el recurs al llatí per als mots de nissaga llatina. També recull que la *c* és confusa amb *qu*: «*qua*, *enquantren* en lloc de *coa*, *encuantren*» (§1.9^d), sense fer esment que en el primer exemple la confusió ha estat induïda pel grup *ua* del continental *cua* (no pas *coa*) i en el segon, també pel grup *ua*, fruit de la ultracorrecció generada pel pas de *qua* o *gua* a *co* o *go* en mots com ara *pasqua* > *pasco*, o *aigua* > *aigo*, fet considerat vulgar. Remarca també que la *c*, «en esser doble, la confon amb *ts* i *tc*»: *decotsió* i *concotsió* per *decocció* i *conccocció* (§1.9^e). «I torna a la rel llatina i posa *t* en lloc de *c*»: *decoctió*, *conditió*. (§1.9^f).

Pel que fa a l'ortografia de la *d* en esdevenir final, assenyala que la grafia general és *t* i s'alegra que no hi hagi hagut influència sobre el català de les solucions castellanes en *-d*: *ciutat* i no *ciudad*, *tot* i no *tod* etc. (§1.10).

No fa, doncs, la distinció avui preceptiva per als cultismes acabats en *-itud* i *-etud*, o mots que tenien en llatí *d* i no *t*, com ara el manlleu *àcid* (*acidus*) o l'hereditari *fred* (*frigidus*). Manca de distinció que encara és més lamentable quan es refereix al casos de mots presos del llatí de la tercera declinació de tema en oclusiva dental sorda: *qualitat*, *caritat*, *Tritinitat*, *Universitat*, *inequalitat*, els quals posa en el mateix sac, tot i tenir, en català, llur *-t-* un tractament diferenciat respecte dels hereditaris (que sonoritzen la *-t-* simple intervocàlica): «I fins i tot posa *t* i no *d* quant aquest sò dental explosiu és intervocàlic, procedent d'una *t* llatina que pronunciam i escrivim *d*, sense que se pugui dir que siga cap castellanada, ja que és una llei del català el fer *sonor* (d) aqueix sò llatí sort (t) intervocàlic».

Convé, doncs, puntualitzar que la pronúncia amb *-d-* d'aquests mots, estesa avui a les Balears, que ell addueix com a genuïna del català, s'ha d'entendre que és en realitat dialectal, i que són formes que parteixen de les generals amb *-t-*, i que

¶² No em sembla impossible la forma *sequeny*, *-a*. variant de *sequenc*. És més, diria haver-la sentida as Mercadal, la vila on m'he criat. Però m'ha estranyat no trobar-la recollida ni al DCVB ni al DECLC. ¶³ El

procés de confusió de *c^{e,i}* (*c^{a,o,u}*) amb *s* (-*ss*-), en el domini català, ha estat estudiat en detall per Joan CO-ROMINES: *Entre dos llenguatges*, «Biblioteca de Cultura Catalana», 19 (Barcelona, Curial, 1976), ps. 13-51.

evolucionen a formes amb *-d-* per via semiculta en el supòsit d'evolució interna paral·lela a la del castellà, però molt més tardana, o per via d'imitació servil del castellà. Comptat i debatut, en cap cas no és gens recomanable de propugnar-ne l'ús per a la llengua catalana estàndard.

Constata una forta vacil·lació, general a l'edat mitjana i als temps moderns, en l'ús de la *g^e* i *j*: *formatje* alternant amb *formatge*; i també l'oblit de fer-la seguir d'una *u* muda quan té valor de velar explosiva sonora i precedeix una *e* o una *i*: *giar, desguiar, pugem* per *guiar, desguiar, puguem*; i també que «qualque volta dóna a la *g* davant la *a*, no el valor velar explosiu sonor, sinó el prepalatal fricatiu sonor; i en lloc d'escriure *se'n pujaven* escriu *sen pugaven*». Afegim-hi que el sufix *-ejar* el grafia amb *-etjar*, acordadament amb la pronúncia mallorquina, de llavors i d'ara. Igualment fa *-tj-* en el cas de *roja* i *rajada* (*rotja, Cala Ratjada*) (§1.11).

Remarca, així mateix, la vacil·lació pel que fa a l'ús de la *h*, que es posa quan no s'ha de posar: *raho* per *raó*, *haont* per *a on*, *hedat* per *edat*, *hisqueran* per *isqueren*, *provehir⁴* per *proveir* i, viceversa, no es posa quan pertoca: *aquesta descripció se a* (ha) *pres dels espectas dels climas* f. 3, *del un al altre hia* (hi ha) *gran trast* f. 3u., *Ay* (hi ha) *tambe febres habituals, siya* (si hi ha) *vaxells* (§1.12).

«Escriu amb *ll* el sò de doble *ele*, i llavò escriu amb lo mateix signe el sò de *elle*, resultant la natural confusió pel qui llig, que no sap de quin sò es tracta; i així per un vent escriu *Galluo, bellicosos, excellent, paraleles, debellar* (...) i llavò per altre vent escriu *Mallorca, illa, pinpinella, folletjar, muralles, ellas, aquellas, colle, belle, Pollensa* etc. I no sols això, sino que devegades escriu just amb una *l* el sò de *elle*, i així posa: *cale lombars, cale lombarts*, quant descriu *Cala-Llombarts* de Santanyí.» Alcover remarca, amb encert, que mai no s'havia arribat a fixar una norma per a distingir amb precisió el so de *el* del so de *el* doble. «Per tal motiu hem establert que el sò mediopalatal lateral sonor de *ella, pella* s'escriga amb *ll*, i el sò dental lateral sonor de *cel·la, bal·le,⁵ col·legi* s'escriga amb dues *es* amb un puntet al mig, a mitjana altura, perquè no el confonguen amb un punt qualsevol. El guionet entre les dues *es* no serveix perquè és el signe d'unió dels elements de les paraules compostes: *aixuga-mans, torca-boques, escaufa-panxes*».⁶ (§1.13).

Respecte del so mediopalatal nasal sonor, que els catalans sempre havien representat per *ny*, mentre que els castellans el representaren de molt antic per *ñ*, Alcover remarca

¶⁴ Dins el sistema ortogràfic antic la *h* de *provehir* era pertinent per tal d'evitar una pronúncia amb *-ei-* diftongal. ¶⁵ De fet, aquest mot s'escriu amb *tl* o *ill*

segons els dialectes: *batle, batlle*. ¶⁶ Avui aquest tipus de composts restringeix l'ús del guionet als casos en què el segon element comença en *r-*, *s-* o *x-*.

que fins al segle XVI «i encara durant la segona mitat, de plena invasió castellana, tal signe no entrà dins les nostres lletres, d'ont l'ha tret l'actual Renaixement,⁷ tan repugnant ens era!». «En Binimelis⁸ no se sabé sostreure a tal invasió i admeté la ñ, però de vegades emprava també la ny, i ben sovint mesclava els dos signes escrivint ñy. Vaja un desgavell! Vetassí uns quants d'exemples: *Cataluñe, Sardeña, muntañes, señors, enganats, lluný, añys, dañys, ay* (hi ha) *ordinariament molta tirañe*. En cap paraula mostra tanta vacil·lació com en l'adverbi *menys* (< *minus*), que escriu de totes aquestes maneres: *menys, meñys, menjys, menis, mens* (*fossen no mens de 100 pobladors*).» (§1.14).

Amb raó s'indigna Alcover davant la interferència castellana, que afectava un del punts més fermes i més caracteritzadors del sistema ortogràfic català tradicional.

En referència a l'ús de la *q*, Alcover constata que se segueix «feelment la tradició dels antics escriptors catalans (...) en moltes paraules que la tenien en llatí»: *quatre, qual, quant* (§1.15).

El punt següent (§1.16) glossa l'ús de la *-r* en posició de final de mot: el manuscrit «observa ordinàriament la bona tradició catalana (...) que ordinariament escriu *-r*, maldament no la pronunciassen ja en aquell temps». «I n'observa una altra de regla en l'ús de la *-r*, que la immensa majoria dels escriptors de l'actual Renaixement no la saben observar: (...) de no posar *-r* an els infinitius que no'n duen segons l'etimologia llatina, i posar-n'hi quan l'etimologia ho demana: *pendre, veure, retreure*, però *creixer, discorrer, regonexer*».

Alcover remarca, a continuació, la vacil·lació entre *-s-* (que anomena *s senar*, fent ús de la significació primigènia del mot, ço és 'oposat a duplicat', 'senzill', 'simple') i *-ss-* intervocàliques, vacil·lació que atribueix a influència del castellà, llengua que perdé la distinció fònica que aquest doblet representava, i, en conseqüència, el simplificà en *-s-* justament al segle XVI. «Desorientat, En Binimelis⁹ per tal influencia, tan aviat observa la regla com adés la romp; i així un cop escriu *trase, cosaris, plasa, com si fosen*; i un altre cop escriu *cossaris, fossen, abundantissima, moltissims, assento*». Alcover al·ludeix també a la confusió (ja esmentada en el punt 9e) amb l'ús de la *c*, que s'amplifica pel fet que molts cops la *a* àtona és grafiada *e*: *cefra* per *saфра*, *no cens cause, Cicilia, pacions, proceguir*. Finalment ressenya la vacil·lació en l'ús de la *s-* + consonant, a principi de mot, que adés el fa i adés no, fins i tot tractant-se de la mateixa paraula: *scrofula* i *escrofula*, *stimadors* i *estimadors*, *star* i *estar*, *iglesia* i *església*. Alcover no distingeix, doncs, entre la simple vacil·lació entre opcions acceptables (casos de

¶⁷ Per evitar confusions, hom fa servir habitualment el terme *Renaixença* per al moviment de recuperació literària i després nacional endegat al segle XIX.

¶⁸ Un altre pic hem de recordar que, mentre no

disposem de l'autògraf binimelià, és agosarat d'atribuir a Binimelis trets ortogràfics d'aquesta mena, que podrien ser deguts a la intervenció dels copistes. ¶⁹ *Idem* nota 8.

escròfula i *estar*) i opcions inacceptables (el cas d'*estimador* < *aestimatore*); el cas d'*iglésia*/*sglésia* no té res a veure amb el que es tracta aquí.¹⁰ (§1.17).

«També sopega ben sovint [el ms. SC] en la regla de la *-t* final [precedida de líquida] en sobrevenir-li una *-s* darrera per formació del plural. En tal cas la *-t-* no sona, però pertoca escriure-la per conservar la fesomia del mot i evitar confusions. A dir ver, els antics escriptors catalans deixaven ben sovint dins el tinter tal lletra. (...): *nauegans, formens, distans, mols, alimens, mouimens, malals, pars per parts, pors per ports*» (§1.18).

Afegim-hi la confusió freqüent de *quant* per *quan* i de *reverent* per *reverend*, que corregesc segons la norma que segueix en l'arquètipus.

Remarca encara l'ús de *u* per *v*, com feien els antics escriptors catalans i castellans i que el dit ús era encara general al segle XVI.¹¹ (§1.19).

«Cau sovint també allà on queien tant els escriptors catalans d'en-primer, que escrivien afegides paraules que pertocquen estar desseparades, senzillament perquè són diferents paraules, i la bona ortografia demana que tota paraula s'escriga tota sola, decantada de les altres, així com s'hi pronuncia radicalment. Vetací alguns casos de tals embolics de mots d'En Binimelis:¹² *desta* (d'esta) *manera, laltre*, (l'altre), *tantost nols* (no els) *descobrin, los molts llegums ques* (que's) *cull, laltre* (l'altre) *ques* (que's) *diu cap blanch, promontori den* (d'En) *Grosser, la ribera dest* (d'est) *port, destos* (d'estos) *dos portals, casi noya* (no hi ha) *aygues, hia* (hi ha) *una torre, e enuia pera* (per a) *d'asso*¹³ a *Ramon Dezbrull, noy* (no hi) *ha peraque* (per a que)¹⁴ *detenirsi* (detenir-s'hi).»¹⁵ (§1.20).

¶¹⁰ *Església* ix d'*eglésia* per analogia amb tants de mots començats en *es-*. *Sglesia* és inacceptable, i deriva d'*església*, per aplicació d'una falsa analogia amb altres mots que comencen amb *es-* l'ètim dels quals sí comença amb *s* + consonant, mentre que *iglésia* també deriva d'*església* però en aquest cas per vocalització de la *s* implosiva de *es-* davant *gl.*: *església* > *eiglésia* > *iglésia*. ¶¹¹ No assenyal, doncs, que el dit tret ortogràfic és de caire llatinitzant. En llatí la *u* era la minúscula de la *V* i totes dues corresponien a la nostra lletra *u* (*U*). Ço és, allà on el nostre alfabet distingeix dues lletres, l'alfabet llatí només en té una. I és que les llengües romàniques crearen la *v* i la *U*, la primera com a minúscula de la *V* (a les quals atribuïren el fonema labiodental fricatiu sonor /v/, que el llatí desconeixia), i la segona com a majúscula de la *u* (a les quals atribuïren els fonemes /u/ i /w/). ¶¹² *Idem* nota 8. ¶¹³ És evident que, en aquest cas, el trencament

en mots del ms. SC no és bo, però en aquest cas tampoc no ho és el que fa Alcover. Calia haver trencat per *ad asso*, car aquí hi ha un ús de l'al·lòtrop *ad* de la preposició *a*, que sol aparèixer quan aquesta entra en contacte amb un mot començat en *a-*, com ara açò. ¶¹⁴ La conjunció final *peraque* (escrita aglutinadament o no) és l'origen de la igualment final *perquè* (en balear *perque*, que no té curs en l'estàndard actual). La caiguda de la *a* interna es pot assimilar a la mateixa caiguda de la preposició *a* davant la conjunció *que* completiva. Si escrivim *perquè* aglutinadament, no es veu gens clar per què no s'hi ha d'escriure *peraque*. De fet, és la solució que he adoptat en l'arquètipus d'aquesta edició de l'obra de Binimelis. ¶¹⁵ L'aglutinació dels pronominals febles postposats al verb era regla general en català antic, i encara ho és avui en altres llengües romàniques. No es pot esperar que els texts catalans anteriors al segle XX, hagen seguit les normes del 1913.

En els dos punts finals referits als aspectes ortogràfics, Alcover descriu la casuística que afecta els pronoms febles *hi* i *en*, que, si fa no fa, era la que presentaven els escrits dels escriptors catalans antics. Pel que fa a «la partícula pronominal proverbal i proadverbial *hi*», tan aviat és escrita amb *h*, com ho demana el seu origen en l'adverbi de lloc *hic* llatí, com sense, sobretot darrere *s* o *n*, o bé era grafiat *y* en anar darrere vocal: *noy ha pereque* (per a què) *detenirsi* (detenir-s'hi), *lo poc espay quey* (que hi) *ha*, *casi noya* (no hi ha) *aygues, hia* (hi ha) *una torre, siya* (si hi ha) *vaxells, poden en ell estari* (estar-hi) *fins a 12 galeras, arribanthi, hi ha una aygua, quants cossaris hi arribassen, per estari* (estar-hi) *vaxells grans, foren de parer que si* (s'hi) *enuias una nau, de quatre que ni* (n'hi) *auia, les vegades quey* (que hi) *son venguts, les qui primer hi hauia, cabranhi fins en 100 vaxells, que sen hi edificas una, cabenhi fins en 40 vaxells, envienhi tres guardes, podentsi* (podent-s'hi) *retirar, jay* (ja hi) *eren.* (§1.21).

Pel que es refereix «a la partícula pronominal, proadverbial i proverbal, *en, ne*, provinent del llatí *inde*», també va «a la biorxa i desorientat, com els vells escriptors catalans, puis l'escriu confegida amb el reflexiu *se* i altres mots»: *de quatre que ni* (n'hi) *auia, sen* (se'n) *ha*¹⁶ *feta mençio, que sen* (se'n) *hi*¹⁷ *edificas una, la uila de falanig ne paga altres 40, anassen* (anà-se'n), *conta la donacio que lin* (li'n) *feu D. Jaume, podent* (...) *aprofitarsen* (aprofitar-se'n) *molt, sen* (se'n) *pujaren, sen* (se'n) *isqueran*,¹⁸ *sen* (se'n) *auien*¹⁹ *portada la artilleria, vinguerensen* (vingueren-se'n) *al port.* (§1.22).

I el darrer punt dedicat a l'ortografia: «En lo que s'embuiava també En Binimelis,²⁰ com els antics escriptors catalans, era en la representació del sò prepalatal africac sord, en esser final de mot, i així un cop l'escriu per *tx*, un cop per *ig*, un cop per *tg*, segons demostren aqueis exemples: *en aquest endemig, llabetx, llabetg, falanitx, falanitg, al mitx jorn.* També balbetja fort en la representació del sò prepalatal africac sonor, representant-lo ara per *tg*, suara per *tj*, davant *e, i*, i així escriu: *setjeties, formatge, ventatje.* (§1.23).

2. LA FONÈTICA

Alcover dedica el primer punt referit a la fonètica a ponderar la dificultat que presenta la tasca de deduir els trets fonètics d'una llengua a partir d'un escrit, en aquest cas, d'una llengua neollatina, com ho és el català, sobretot si el que es pretén és precisar-los «fins a la darrera til·la». Només el grec i el llatí, afirma, «eren primi-

¶¹⁶ La confrontació amb la normativa del 1913 demana *se n'ha*. ¶¹⁷ La confrontació amb la normativa del 1913 demana *se n'hi*. ¶¹⁸ La confrontació amb la

normativa del 1913 demana *se n'isqueren*. ¶¹⁹ La confrontació amb la normativa del 1913 demana *se n'havien*. ¶²⁰ *Idem* nota 8.

tivament just *fonètiques*», però «les llengües que en brollaren ja no ho poren esser, perquè perdrien llur fesomia». «Per aquesta raó hi ha tants de reclaus per precisar ben bé la fonètica de qualsevol sigle passat del qual no romanguen monuments vius sino just escrits». (§2.24).

Del bocí de la redacció catalana que ens resta de la *Història* de Binimelis «se col·letgeix que la fonètica o la pronúncia del català de Mallorca de la segona mitat del sigle XVI era, poc sà poc llà, com ara. Així se desprèn de la manera que té En Binimelis de representar els diferents sons de la llengua» (§2.25).

«Els sons vocals se veu que no ha variat gaire de llavò ensà. La *a* àtona i la *e* àtona tenien el mateix sò que ara; per això En Binimelis²¹ les confonia.» I, pel que fa als exemples, remet al punt núm. 7. (§2.26).

En el següent, remarca que el fet que apareguen grafiades amb *a* les tòniques de mots com ara *ventrells*, *pareixen*, *regoneixer*, *feien*, *veu* (*una vau que ohí*) és indicatiu clar que el català de Mallorca tenia ja llavors la *e* neutra tònica, com avui. I afegeix: «Romanistes de cap de brot sostenen que en-primer tal *e* enfosquida (ə) tònica era general a tot el territori de la llengua catalana, allà on avui és exclusiva de les Balears.»²² (§2.27).

«Se veu que an el sigle XVI ja confonien la *i* i la *e* àtones, ben sovint, com les confonen ara especialment a Ciutat, per això en Binimelis²³ escriu: *binifíci*, *binífet*, f. 24, *diguda defensa*». (§2.28).

No sembla que el verb *confondre* amb caràcter general, siga el més adequat per a referir-se a aquest fenomen de metafoia o d'assimilació, el qual és condicionat per altres factors, com ara la proximitat d'altres is en el mateix mot, necessitat de defugir ambigüitats (com en el cas de *pigar* per *pegar*, per a defugir la confusió amb *pagar*) etc. Afegesc, per la meua part, el fet que Binimelis fa començar en *Beni-*, com és regla al País Valencià, els nombrosos topònims mallorquins que comencen en *Bini-*: *Benissalem*, *Beniali* etc.

El punt següent tracta de la pèrdua de vocals quan es pronúncien seguits dos mots en què un acaba en vocal i el següent hi comença, «si un d'aquells sons vocals era (*a*, *e* àtones)». «Aleshores les dues paraules se pronúnciaven confegides, com si fos una, com ho demostren els exemples del n.º 20, just així com ho feim els catalans d'avui, just així com ho feien els anteriors an el sigle XVI. Si En Binimelis, com els

¶ ²¹ *Idem* nota 8. ¶ ²² Sí s'ha confirmat que els dialectes orientals tenien tots la *e* neutra tònica, però

és difícilment creïble que el fenomen afectàs també els dialectes occidentals. ¶ ²³ *Idem* nota 8.

altres escriptors catalans, no escriu confegides les paraules seguides que la primera acaba en vocal i la segona hi comença, no ès que no les pronunciassen ja llavò confegides, sino per la força del bon sentit ortogràfic, que rebutja la confusió que resultaria massa grossa si s'escrivien confegides totes les paraules que s'hi pronuncien.²⁴ Hi ha que notar que d'aquelles paraules que s'hi escrivien, sempre²⁵ n'hi ha una de secundària:²⁶ *de, la, lo, per, ne, hi, etc.*» (§2.29).

El punt següent (§2.30) és important perquè fa al·lusió a la confusió de la preposició *ab* amb la preposició *en*, com avui fa el valencià col·loquial: «an el segle XVI pronunciarien com ara la preposició *amb* (*ab*), això ès, com *en* davant consonant, o assimilant la *-b* a la consonant següent: (...) *un pou en* (amb) *molta aigua, y ap* (amb) *poca resistència las prangueren, ab poluores destemplades en vibanich, alguns la mesclan en mel, esta aplicada també en poluore, vingueren en tubal net de noe, y possehiren en violència ... estas illas, vingueren en gran potencia*».

En el punt §2.31 remarca la pèrdua de *r* davant *-ns*: «També se perdía *r* devant *-ns*, i així veim que escriu *fons* per *forns*: *tots los carrers y fons y aigües e molins* f. 22».

Sense negar la possibilitat que en mallorquí es puga donar aquesta reducció consonàntica, he de dir que l'exemple no és prou fiable. De l'aparat crític corresponent al passatge citat: *forns* LM, BV, *fons* F, SV, *fons* M, SC,²⁷ BV i LM l'abonen en la interpretació de *fons* com *forns*, però el contradiuen F i SC, que interpreten i escriuen *fons*, a la qual cosa cal afegir que sembla que el context fa més plausible aquesta interpretació, per la qual cosa l'he adoptada en l'arquètipus.

Finalment el punt §2.32 assenyala el caràcter de muda de la *-r* final i també quan va seguida de *-s*: «És lo que fan avui tots els balears, i tots els catalans del Principat i bona part dels del Reine de València.»

3. LA MORFOLOGIA

«La forma i estructura de les paraules, que la morfologia estudia, ja ès més bona d'atènyer que no llur pronuncia a través d'un escrit no fonètic, com el d'En Binimelis. Molts són els mots castellans que se balluguen dins la seua *Història*, però, fora d'això, la llengua hi surt prou pol·lent, prou opulenta de vocabulari, que fa hi fa endevinar la baldor i magnificència dels sigles anteriors, quant galletjaven dins les lletres catalanes

¶²⁴ Justament per aquest fet és que he decidit resoldre els falsos hiats, als quals dona solució l'ús modern de l'apòstrof, en l'establiment de l'arquètipus. Vegeu, *infra*,

L'edició de l'arquètipus. ¶²⁵ Fora més exacte de dir quasi sempre. ¶²⁶ Per gramaticals àtones. ¶²⁷ Vegeu la nota 59 del capítol IV del l'edició crítica del text.

un Bt. Ramon Llull, un Eiximenis, un Joanot Martorell, un Jaume Roig, un Ausies March.» (§3.33).

En el punt següent (§3.34) denuncia els abundants castellanismes que s'han esmunyit en el text binimelià: «De mots ubertament castellans n'hi ha tot un esbart de molt mals averanys. Ventassí uns quants: *angulo*, *emeno* (*ameno*), *cartaginense*, *ambito*, *Galluo* (de la *Gallia*, francès),²⁸ *Sardonico*, *Corseco*,²⁹ *cerca de vuit mesos*, *minoricense*, *absurdo*, *ebusino*, *mediocre*, *Pireneos*, *pingües*, *grasiles* (*gráciles*), *tenua* (*tenue*), *celeste*, *influxo*, *antídoto*, *regalo*, *socorro*, *absinthio*, *sputo de sanch*, *caspios*, *fenices*, *quisa* (*quizâ*), *Gerion*, *mediterraneo*, *Cecilio Metelo*, *vandalos*, *godos*, *normandos*, *Pipino*, *posa cerco* (a una ciutat), *asiento*, *continuos*, *Plinio*, *una norie*, *apparato*, *reparo*, *comerci(o)*, *passos geometricos*, *conventiculos*. Sembla mentida que un home que sentia tant el català i que l'escrivia tan llampant, com surt dins la seua *Història*, tengués pit i no li repugnàs etzibar dins els seus escrits aquell raig de castellanades tan ferestes. Això demostra el poder de la moda i lo que pot l'ambient de l'època que un respira: en canvi brolla de la ploma d'en Binimelis un esplet de mots que llingüísticament valen un món, com anam a veure.»

Val la pena d'aturar-se a fer unes quantes puntualitzacions a aquest paràgraf d'Alcover. En primer lloc, crec que cal remarcar que Alcover fa una mena transposició de la situació en què ell vivia, quan escriure en català era anar en contra del corrent majoritari i oficial, en la de Binimelis, en què escriure en català era encara un acte normal, car l'administració pública i els particulars feien ús habitual del català en llurs escrits. No se'ns amaga que els valencians Viciano i Escolano, contemporanis seus, ja varen escriure les seves cròniques en castellà, però crec que del fet que Binimelis escrivís la seva crònica originalment en català no es pot concloure, com fa Alcover, que Binimelis sentís tant el català, més tost em sembla que per a ell, fer-ho així en la Mallorca del seu temps, era encara un acte de normalitat idiomàtica. Dit açò, crec també que cal remarcar que del total de quaranta-quatre casos titlats per Alcover de castellanades ferestes, només sis ho són realment: *gràsiles* (*gráciles*) per *gràcils*, *socorro* per *socors* o *secors*, *quisa* (*quissà*) per *potser*, *tal volta*, *tal vegada* etc., *godos* per *gots*, *cerco* per *setge*, i *asiento* (*assiento*) per *assento* o *assentament*. Dels altres, la gran majoria són llatinismes resolts com era normal de fer-ho llavors, als segles XV-XVIII, altrament de com ho fem ara. Se'n destaquen en freqüència els de la segona declinació llatina, que aleshores conservaven en el manlleu la *o* temàtica llatina, la qual cosa els feia coincidir amb els corresponents manlleus castellans (d'ací l'error de considerar-los castellanismes, si bé és veritat que aquestes formes en la ploma d'un escriptor d'avui s'hi han de considerar): *àngulo*, *ameno*, *àmbito*, *Gàl·lico*, *Sardònico*, *Còrsico*, *absurdo*, *ebusino*, *Pireneos*, *influxo*, *antídoto*, *regalo*, *absíntio*, *sputo*, *càspios*, *fenices*,

¶²⁸ En realitat *Galluo* és un error de lectura d'Alcover, car la lliçó *Gallico* en SC és clara.

¶²⁹ La lliçó de SC és *Corico*.

Sumari

<i>Pròleg</i>	7
<i>Agraïments</i>	11
<i>Abreviatures i sigles</i>	13
<i>La descripció particular de l'illa de Mallorca e viles e altres coses memorables que en ella s'han seguides</i>	17
BINIMELIS:VIDA I OBRES	18
FORMACIÓ I ESTUDIS	18
L'OBRA DE BINIMELIS	24
<i>Binimelis, obra mèdica</i>	24
<i>Binimelis, astrònom, matemàtic, geògraf i cartògraf</i>	25
LA HISTÒRIA GENERAL DEL REGNE DE MALLORCA	31
Continguts i estructura	33
LA DESCRIPCIÓ PARTICULAR DE L'ILLA DE MALLORCA	36
LES FONTS ARXIVÍSTIQUES I BIBLIOGRÀFIQUES CITADES PER BINIMELIS EN EL LLIBRE V	38
<i>Fons arxivístiques</i>	39
<i>Fons bibliogràfiques</i>	39
LA TRANSMISSIÓ DE LA HISTÒRIA GENERAL DEL REGNE DE MALLORCA	40
<i>Els manuscrits autògrafs</i>	41
<i>Les còpies de la versió en català</i>	43
<i>L'autògraf castellà</i>	47
<i>Les còpies de la versió en castellà</i>	48
ESTRUCTURA I CONTINGUTS	49
<i>Els tres primers capítols</i>	49
LA LLENGUA	59

PROPOSTA DE <i>STEMMA CODICUM</i>	59
LA PRESENT EDICIÓ	60
CRITERIS D'EDICIÓ TEXTUAL	61
<i>Transcripció del manuscrit Fortuny</i>	62
<i>Criteris de selecció de les variants</i>	62
CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ DE LES VARIANTS	63
<i>Abast textual de la variant</i>	65
BIBLIOGRAFIA	66
<i>Text de la Descripció de l'illa de Mallorca e viles</i>	75
<i>Libre que tracte de la descripció de la illa de Mallorca e vilas y de algunas cosas memorables que en ella se han seguidas (Edició crítica)</i>	79
[I.] DE LA DESCRIPTIÓ DE LA ILLA DE MALLORCA SEGONS LOS CLIMES Y LA SUA FIGURA	80
[II.] DEL PROPIY PARTICULAR TEMPARAMENT DE LA ILLA DE MALLORCA Y A QUINS MALS ESTAN SUBJECTAS LOS SEUS HABITADORS	85
[III.] DELS PRIMERS POBLADORS DE MALLORCA APRÉS DE PRESA PER LO REY DON JAUME	91
LOS PRIMERS POBLADORS QUE POSSEHIREN ALCARIAS Y RAFALS EN LA VILA Y TERMA DE INCA	95
DELS PRIMERS POBLADORS QUI HABITAREN EN LA VILA E TERMA DE POLLENSA Y ALLÍ POSSEHIREN ALCARIAS Y RAFALS	98
DELS PRIMERS POBLADORS QUE HABITAREN EN LA VILA Y TERMA DE SINEU, QUE EN LENGUA ARÀBICA SE DIU XISNEU	99
DELS NOUS POBLADORS DE LA VILA Y TERMA DE PETRA QUE PRIMER POSSEHIREN EN ELLS ALCARIAS Y RAFALS	102
DELS PRIMERS POBLADORS QUI PRINCIPIAREN Y POSSEHIREN HERETATS Y TERRAS EN LA VILA Y TERMA DE ARTÀ, QUE LOS MOROS NOMENAREN IARTAN	103
DELS PRIMERS POBLADORS QUE POBLAREN EN LA VILA Y TERMA DE MUNTUÍRI Y LOS NOMS DE ELLS	104
DELS PRIMERS POBLADORS QUI POBLAREN EN LAS ALCARIAS Y RAFALS DE LAS MONTAÑES QUE SÓN EN LA ILLA DE MALLORCA, PERTANYENTS A LA PORCIÓ DEL REY	107
[IV.] DE NOVAS FUNDACIONS DE ALGUNAS VILAS EN LA ILLA DE MALLORCA, Y COMENSAREN A FALANITG	108
[De la vila e terme de Felanitx]	110
[V.] DE LA VILA Y PARRÒQUIA DE SANTANNÍ	115
[VI.] DE LA ILLA DE CABRERA	121
[VII.] DE LA VILA DE CAMPOS Y DE SON TERRITORI Y TERME	127
[VIII.] DE LA VILA DE LLUCHMAJOR Y SON TERMA	130

[IX.] DE LA CIUTAT DE MALLORCA Y SON TERMA E DISTRICTE	139
[X.] DE LA PARRÒQUIA Y TERMA DE CALVIÀ	144
[XI.] DE LA VILA Y PARRÒQUIA DE ANDRAIG Y SON DESTRICTE	148
DE LA ILLA DE LA DREGONERA	151
DE LA PRIMERA VINGUDE DELS MOROS A LA VILA DE ANDRAIG	153
DE LA VINGUDE DELS COSSARIS A LA VILA DE ANDRAIG ALTRE VAGADE	156
[XII.] DE LA PARRÒQUIA Y TERMA DE PURPUNENT Y ESTALLENCHS	159
[XIII.] DE LA PARRÒQUIA Y TERMA DE ESPOL·LAS Y BANABUFAR	162
[XIV.] DE LA VILA DE VALLDEMOSSA Y DE SON TERMA	166
[XV.] DEL LLOCH DE DEYÀ, SUFFRAGÀNEO DE VALLDEMOSSA	182
[XVI.] DE LA VILA DE SÓLLER Y SON TERMA Y DISTRICTE	184
[XVII.] DE LA PARRÒQUIA DE ESCORCA	204
PRIVILEGIS Y GRÀCIAS CONCEDIDES A LE IGLÉSIA DE NOSTRA SEÑORE DE LLUCH	213
[XVIII.] DE LA VILA Y PARRÒQUIA DE POLLENSA	218
FONTS DE MALLORCA	229
[XIX.] DE LA CIUTAT DE ALCÚDIA, QUE ANTES ERA VILA	246
DE LA FRANQUESA DEL VI	261
DE COM ALCÚDIA FON FETA CIUTAT	264
DE COM LO EMPARADOR DON CARLOS ENFRENQUÍ DE TOTS LOS DRETS A LA CIUTAT DE ALCÚDIA	266
DE COM LO REY DONÀ TÍTOL DE <i>FIDELÍSSIMS</i> ALS HABITADORS DE LA CIUTAT DE ALCÚDIA	271
DE COM FON CONSEDIT A LA CIUTAT DE ALCÚDIA PRIVILEGI DE TENIR MORBERS	273
DE ALGUNAS RELÍQUIAS QUE TÉ VUY LA IGLÉSIA PARROQUIAL DE LA CIUTAT DE ALCÚDIA	276
DISCRIPTIÓ DE LA RIBERA MARÍTIMA DE ALCÚDIA	277
[XX.] DE LA PARRÒQUIA Y VILA DE ARTÀ	288
[XXI.] DE LA VILA DE MANECOR Y SON TERMA E DISTRICTE	298
[XXII.] DE LA VILA Y TERMA DE INCA	304
[XXXIII.] DE LA VILA Y TERMA DE MONTUÏRI	317
[XXIV.] DE LA VILA DE SINEU Y SON DISTRICTE	319
[XXV.] DE LA VILA DE PETRA Y SON TERMA	324
[XVI.] DE LA VILA Y TERMA DE ALGAYDE	326
[XXVII.] DE LA VILA DE SELVA Y DE SON DISTRICTE	330
[XXVIII.] DE LA VILA DE BENISALEM Y DE SON TERMA E DISTRICTE	334
[XXIX.] DE LA VILA Y PARRÒQUIA DE ALARÓ Y DE SON DISTRICTE	337
[XXX.] DE LA VILA DE PORRERAS Y SON TERMA E DISTRICTE	341
[XXXI.] DE LA VILA DE BUNYOLA Y SON TERMA E DISTRICTE	343
[XXXII.] DE LA VILA DE SANT JUAN Y SON TERMA	345
[XXXIII.] DE LA VILA DE MURO Y SON TERMA	347

[XXXIV.] DE LA VILA DE SANTA MARGARITA Y SON DISTRICTE	349
[XXXV.] DE LA VILA Y PARRÒQUIA DE LA POBLE Y SON DISTRICTE	352
[XXXVI.] DE LA VILA PARROQUIAL Y TERMA DE CAMPANET	354
[XXXVII.] DE LA PARRÒQUIA RURAL DE SANTA MARIA DITE DEL CAMÍ	356
[XXXVIII.] DE LA VILA DE SANCEL·LAS	358

<i>Suplement a la introducció a l'edició crítica</i>	361
1. JUSTIFICACIÓ DEL <i>STEMMA CODICUM</i>	361
2. LA LLENGUA	367
1. L'ORTOGRAFIA	367
2. LA FONÈTICA	373
3. LA MORFOLOGIA	375
ACABATALL	405
EL LÈXIC	406
3. SUPLEMENT BIBLIOGRÀFIC	434
L'ARQUÈTIPUS	475
CONVENIÈNCIA DEL SEU ESTABLIMENT	475
CRITERIS SEGUITS EN L'ESTABLIMENT DE L'ARQUÈTIPUS	477
NORMALITZACIÓ DE L'ONOMÀSTICA	479

<i>Llibre que tracta de la descripció particular de la illa de Mallorca e viles, e d'algunes coses que en ella s'han seguides (Arquètipus)</i>	485
I. DE LA DESCRIPCIÓ DE LA ILLA DE MALLORCA SEGONS LOS CLIMES E LA SUA FIGURA	486
II. DEL PROPI E PARTICULAR TEMPERAMENT DE LA ILLA DE MALLORCA E A QUINS MALS ESTAN SUBJECTES LOS SEUS HABITADORS	491
III. DELS PRIMERS POBLADORS DE MALLORCA APRÉS DE PRESA PER LO REI DON JAUME	497
[LOS PRIMERS HABITADORS QUE POSSEÏREN ALQUERIES E RAFALS EN LA CIUTAT E TERME DE MALLORCA]	499
LOS PRIMERS POBLADORS QUE POSSEÏREN ALQUERIES E RAFALS EN LA VILA E TERME D'INCA	502
DELS PRIMERS POBLADORS QUI HABITAREN EN LA VILA E TERME DE POLLENÇA E ALLÍ POSSEÏREN ALQUERIES E RAFALS	507
DELS PRIMERS POBLADORS QUE HABITAREN EN LA VILA E TERME DE SINEU, QUE EN LLENGUA ARÀBICA SE DIU SIXNEU	510
DELS NOUS POBLADORS DE LA VILA E TERME DE PETRA QUE PRIMER POSSEÏREN EN ELLA ALQUERIES E RAFALS	516
DELS PRIMERS POBLADORS QUI PRINCIPIAREN E POSSEÏREN HERETATS E TERRES EN LA VILA E TERME D'ARTÀ, QUE LOS MOROS NOMENAREN IARTAN	520

DELS PRIMERS POBLADORS QUE POBLAREN EN LA VILA E TERME DE MONTUÏRI E ELS NOMS D'ELLS	522
DELS PRIMERS POBLADORS QUI POBLAREN EN LES ALQUERIES E RAFALS DE LES MUNTANYES QUE SÓN EN LA ILLA DE MALLORCA, PERTANYENTS A LA PORCIÓ DEL REI	530
IV. DE NOVES FUNDACIONS D'ALGUNES VILES EN LA ILLA DE MALLORCA, E COMENÇANT EN FELANITX	532
DE LA VILA E TERME DE FELANITX	534
V. DE LA VILA E PARRÒQUIA DE SANTANYÍ	539
VI. DE LA ILLA DE CABRERA	545
VII. DE LA VILA DE CAMPOS E SON TERRITORI E TERME	553
VIII. DE LA VILA DE LLUCMAJOR E SON TERME	556
IX. DE LA CIUTAT DE MALLORCA E SON TERME	565
X. DE LA PARRÒQUIA E TERME DE CALVIÀ	570
XI. DE LA VILA E PARRÒQUIA D'ANDRATX E SON DISTRICTE	574
DE LA ILLA DE LA DRAGONERA	577
DE LA PRIMERA VINGUDA DELS MOROS A LA VILA D'ANDRATX	579
DE LA VINGUDA DELS COSSARIS A LA VILA D'ANDRATX ALTRA VEGADA	582
XII. DE LA PARRÒQUIA E TERME DE PURPUNYENT E ESTELLENCES	585
XIII. DE LA PARRÒQUIA E TERME D'ESPORLES E BANYABUFAR	588
XIV. DE LA VILA DE VALLDEMOSSA E DE SON TERME	592
XV. DEL LLOC DE DEIÀ, SUFRAGÀNEO DE VALLDEMOSSA	608
XVI. DE LA VILA DE SÓLLER E SON TERME E DISTRICTE	610
XVII. DE LA PARRÒQUIA D'ESCORCA	630
PRIVILEGIS E GRÀCIES CONCEDIDES A LA IGLÉSIA DE NOSTRA SENYORA DE LLUC	639
XVIII. DE LA VILA E PARRÒQUIA DE POLLENÇA	644
FONTS DE MALLORCA	655
XIX. DE LA CIUTAT D'ALCÚDIA, QUE ENANS ERA VILA	672
DE LA FRANQUESA DEL VI	678
DE COM ALCÚDIA FON FETA CIUTAT	690
DE COM L'EMPERADOR CARLOS ENFRANQUÍ DE TOTS LOS DRETS A LA CIUTAT D'ALCÚDIA	692
DE COM LO REI DONÀ TÍTOL DE <i>FIDELÍSSIMS</i> ALS HABITADORS DE LA CIUTAT D'ALCÚDIA	697
DE COM FON CONCEDIT A LA CIUTAT D'ALCÚDIA PRIVILEGI DE TENIR MORBERS	699
D'ALGUNES RELÍQUIES QUE TÉ VUI LA IGLÉSIA PARROQUIAL DE LA CIUTAT D'ALCÚDIA	702
DESCRIPCIÓ DE LA RIBERA MARÍTIMA D'ALCÚDIA	703
XX. DE LA PARRÒQUIA E VILA D'ARTÀ	714
XXI. DE LA VILA DE MANACOR E SON TERME E DISTRICTE	724
XXII. DE LA VILA E TERME D'INCA	730

XXIII. DE LA VILA E TERME DE MONTUÏRI	743
XXIV. DE LA VILA DE SINEU E SON DISTRICTE	745
XXV. DE LA VILA DE PETRA E SON TERME	750
XXI. DE LA VILA E TERME D'ALGAIDA	752
XXVII. DE LA VILA DE SELVA E SON DISTRICTE	756
XXVIII. DE LA VILA DE BENISSALEM E SON TERME	760
XXIX. DE LA VILA E PARRÒQUIA D'ALARÓ E DE SON DISTRICTE	763
XXX. DE LA VILA DE PORRERES E SON TERME	767
XXXI. DE LA VILA DE BUNYOLA E SON TERME	769
XXXII. DE LA VILA DE SANT JOAN E SON TERME	771
XXXIII. DE LA VILA DE MURO E SON TERME	773
XXXIV. DE LA VILA DE SANTA MARGARITA E SON TERME	775
XXXV. DE LA VILA DE LA POBLA E SON TERME	778
XXXVI. DE LA VILA E TERME PARROQUIAL DE CAMPANET	780
XXXVII. DE SANTA MARIA DEL CAMÍ	782
XXXVIII. DE LA VILA DE SENCELLES	784

<i>Apèndix I. El marc geopolític i històric</i>	787
1. EL REGNE DE MALLORCA. L'ORIGEN	788
LA CORONA D'ARAGÓ. FORMACIÓ	789
ORDENAMENT INSTITUCIONAL DE LA CORONA D'ARAGÓ	791
<i>El rei</i>	791
<i>Les corts</i>	792
<i>El Consell Reial</i>	793
<i>Les jurisdiccions</i>	794
<i>L'Església</i>	795
<i>Les terres de baró</i>	795
<i>El Consolat de Mar</i>	796
<i>La Inquisició</i>	797
<i>Mallorca, primera de les incorporacions a la Corona d'Aragó constituïda en regne</i>	798
<i>Les nacions de la Corona d'Aragó</i>	802
2. EL REGNE DE MALLORCA. L'ORGANITZACIÓ POLÍTICO-ADMINISTRATIVA	810
L'ADMINISTRACIÓ REIAL	810
<i>El lloctinent general</i>	810
<i>Els veguers</i>	810
<i>El batle general i el procurador reial</i>	811
UN REGNE SENSE CORTS PRÒPIES	811

EL RÈGIM FEUDAL	812
L'ADMINISTRACIÓ MUNICIPAL	816
<i>El Gran i General Consell</i>	817
<i>L'Estudi General Lul·lià</i>	817
<i>La Universitat General d'Eivissa</i>	818
<i>La Universitat i Consell General de Menorca</i>	819
<i>Les universitats particulars</i>	819
L'ORGANITZACIÓ ECLESIASTICA	819
<i>El clero secular</i>	819
<i>Els ordes militars</i>	821
<i>El clero regular</i>	821
LES MESURES I LES MONEDES	822
3. EL REGNE DE MALLORCA AL SEGLE XVI	827
UN REGNE EN CRISI ECONÒMICA CONTINUADA	827
LA REVOLTA DELS FORANS	827
LES POSICIONS MALLORQUINA I MENORQUINA DAVANT LA GUERRA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA CONTRA JOAN II	828
INTRODUCCIÓ DE LA INQUISICIÓ CASTELLANA AL REGNE DE MALLORCA	829
REFÚS AL PROJECTE DE REDREÇ DE L'ECONOMIA	830
LES BANDOSITATS NOBILIÀRIES I PARTICIPACIÓ DE L'ESTAMENT MILITAR MALLORQUÍ EN EMPRESSES REIALS EXTERIORS	830
LA GUERRA DE LES GERMANIES A MALLORCA	831
L'ENFONSAMENT DEL COMERÇ I UN PROBLEMA ENDÈMIC: EL PROVEÏMENT DE CEREALS	835
MALLORCA DINS LA POLÍTICA DEL REI ENVERS ELS SEUS ESTATS MEDITERRANIS	837
L'ENFRONTAMENT ENTRE EL LLOCTINENT GENERAL I ELS JURATS DE MALLORCA	838
L'ENFORTIMENT DEL PODER REIAL, EN DETRIMENT DE LES FRANQUESES I LLIBERTATS DEL REGNE	844
<i>El control municipal</i>	844
<i>El jurament per Felip I de les llibertats i franqueses de Regne</i>	845
<i>La petició dels jurats de poder celebrar corts</i>	845
<i>La instauració de la Reial Audiència de Mallorca</i>	847
EL REGNE DE MALLORCA AL SI DE LA CORONA D'ARAGÓ DINS L'ESPANYA DEL SEGLE XVI	848
 <i>Apèndix II. Iglésies e convents de la ciutat de Mallorca</i>	853
CAPÍTOL XXVIII: DE LA AUTORITAT E PREEMINÈNCIA DE LA IGLÉSIA CATEDRAL DE MALLORCA, E DE MOLTS PRIVILEGIS AB QUÈ ELS SUMMOS PONTÍFICES E PRÍncePS LA IL·LUSTRAREN	854
CAPÍTOL XXIX: DE LES IGLÉSIES PARROQUIALS DE LA CIUTAT DE MALLORCA, E PRIMER DE LA DE SANTA EULÀLIA	855

CAPÍTOL XXX: DE LA PARRÒQUIA DE SANTA CREU	856
CAPÍTOL XXXI: DE LA PARRÒQUIA DE SANT JAUME	856
CAPÍTOL XXXII: DE LA IGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT MIQUEL	858
CAPÍTOL XXXIII: DE LA IGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT NICOLAU	859
CAPÍTOL XXXIV: DEL CONVENT DE SANT DOMINGO	860
CAPÍTOL XXXV: DEL CONVENT DE SANT FRANCESC	861
CAPÍTOL XXXVI: DEL MONESTIR DE NOSTRA SENYORA DELS ÀNGELS DE JESÚS	862
CAPÍTOL XXXVII: DEL MONESTIR DE SANTA CLARA	863
CAPÍTOL XXXVIII: DEL MONESTIR DE NOSTRA SENYORA DE L'OLIVAR	863
CAPÍTOL XXXIX: DEL MONESTIR DE FRARES CARMELITES	864
CAPÍTOL XL: DEL MONESTIR DE NOSTRA SENYORA DEL SOCORRO	864
CAPÍTOL : XLI: DEL CONVENT DELS PARES TRINITARIS	866
CAPÍTOL : XLII: DE LA VONFRARIA DE SANT PERE E SANT BERNAT	866
CAPÍTOL XLIII: DEL MONESTIR DE NOSTRA SENYORA DE LA MERCÈ	868
CAPÍTOL XLIV: DEL MONESTIR E CONVENT DE SANTA MARGARITA	869
CAPÍTOL XLV: DEL MONESTIR E CONVENT DE SANT JERONI	870
CAPÍTOL XLVI: DEL MONESTIR DE MONGES DE LA CONCEPCIÓ	871
CAPÍTOL XLVII: DEL MONESTIR DE MONGES DE SANTA MAGDALENA	872
CAPÍTOL XLVIII: DEL COL·LEGI DE LA COMPANYIA DE JESÚS	875
CAPÍTOL IL: DEL CONVENT DE FRARES DE SANT FRANCISCO DE PAULA	878
CAPÍTOL L: DE LA CASA DE LA CRIANÇA	879
CAPÍTOL LI: DEL MONESTIR DE LA MISERICÒRDIA	880
CAPÍTOL LII: DE LA CASA DE LA PIETAT	881
CAPÍTOL LIII: DE LA FUNDACIÓ DE LES DOS IGLÉSIES DE SANT JAUME E SANTA ANNA DEL CASTELL REAL	882
CAPÍTOL LIV: DE LA IGLÉSIA DE SANTA FE E DE LA SINAGOGA DELS JUEUS E DE LLUR CONVERSIÓ	882

Apèndix III. Del Llibre IV [1^a part]:

<i>Biografies de dos bisbes de Mallorca</i>	889
CAP. XXV: DON LORENZO CAMPEGGIO, XXIV BISBE DE MALLORCA	890
CAP. XXVII: DE DON JOAN VIC E MANRIQUE, XXVI BISBE DE MALLORCA	890

Apèndix IV. Del Llibre IV [2ª part] .....

CAPÍTOL I: DE LA CONTRACTACIÓ E COMERCI E GRAN RIQUESA QUE TINGUÉ MALLORCA E COM DESPRÉS ARRIBÀ A TANTA RUÏNA	896
CAPÍTOL II: DE LA IMPOSICIÓ DELS DRETS E INSTITUCIÓ DE LA CONSIGNACIÓ DE MALLORCA	899

<i>Apèndix V. Índexs dels set llibres de la Història general del Regne de Mallorca</i>	903
ÍNDIX DEL LLIBRE I: DE LES ANTIGUITATS DE LES ILLES BALEARS	904
ÍNDIX DEL LLIBRE II: LLIBRE II, QUE TRACTA DE LES VINGUDES DELS ROMANS, GODOS, MOROS E ALTRES NACIONS QUE SUBVINGUEREN LES ILLES BALEARS	905
ÍNDIX DEL LLIBRE III: DE LA DESCENDÈNCIA DEL REI DON JAUME, E DE LA CONQUISTA DE LES ILLES BALEARS FETA PEL REI DON JAUME	905
ÍNDIX DEL LLIBRE IV: LLIBRE IV [1ª PART], QUE TRACTA DE LA PREEMINÈNCIA DE LA IGLÉSIA CATEDRAL DE MALLORCA E DELS BISBES QUE LA GOVERNAREN E DE LES SUES IGLÉSIES PARTICULARS E SUFRAGÀNEES DINS LOS MURS DE LA CIUTAT	910
ÍNDIX DEL LLIBRE IV [2ª PART], QUE TRACTA DEL GOVERN E REGIMENT DE LA TERRA, E D'ALGUNES COSES PARTICULARS DE LA CIUTAT E ILLA DE MALLORCA	911
ÍNDIX DEL LLIBRE V: LLIBRE QUE TRACTA DE LA DESCRIPCIÓ PARTICULAR DE LA ILLA DE MALLORCA E VILES, E D'ALGUNES COSES MEMORABLES QUE EN ELLA S'HAN SEGUIDES	913
ÍNDIX DEL LLIBRE VI: LLIBRE VI, QUE TRACTA D'ALGUNES PERSONES SENYALADES NATURALS DE LA ILLA DE MALLORCA, AIXÍ EN LLETRES COM EN SANTEDAT, E ALTRES OBRES HEROIQUES, E D'ALGUNES RELÍQUIES PARTICULARS E SENYALADES E ALTRES COSES MEMORABLES	915
ÍNDIX DEL LLIBRE VII: LLIBRE VII, QUE TRACTA D'ALGUNES E CERTES REBEL·LIONS E GUERRES CIVILS QUE S'ESDEVINGUEREN EN MALLORCA PER ALGUNES INNATES OCASIONS	915
<i>Índex de noms propis</i>	I

*f*onts històriques valencianes
60.

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA